

Στὴ μέσῃ ἀπ' ὅσους ἐκλαψα
Τότε, ἀκριβέ μου, σ' εἶδα,
Ὅπου χαιρόσουν, ἔχοντας
Τὸν οὐρανὸ πατοῖδα.
Ἀλλὰ τὰ χέρια, ὅπ' ἀνοιξα
Στὸ στῆθος νὰ σὲ κλείσω,
Γυρίσαν ἄδεια ὀπίσω,
Κ' εὐρέθηκα στὴ γῆ.

Σὰν ἓνας ὁποῦ κάθεταί
Εἰς τοῦ γυαλοῦ τὸ φρούδι,
Ἄσπρο πανὶ προσμένοντας
Γιὰ ποθητὸ ταξίδι.
Στὴν ἄκρῃ ἀπὸ τὰ χρόνια μου
Καθεσασμένους τώρα,
Θεοῦ ποθάω τὴν ὥρα
Ποῦ θὰ μὲ φέρῃ ἐκεῖ.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ἀθηναϊκὴ ἤχῃ

Εἶναι δύσκολον νὰ φαντασθῶσιν οἱ ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας βέβηλοι, — καθ' ἣν σημασίαν δίδουν εἰς τὴν λέξιν οἱ μεμνημένοι ὁμιλοῦντες περὶ ἀμυήτων — τὴν ἀπελπιστικὴν πράγματι ἀμυχανίαν, τὴν ὁποῖαν δοκιμάζει κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας τοῦ ἔτους ὁ χρονογράφος. Ὅσω μεγάλη κεφάλαια πρωτοτυπίας καὶ ἂν διαθέτῃ, ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ προσκόψῃ κατὰ τοῦ τετριμμένου, τὸ ὅποιον ἐμποιεῖ πάντοτε ἐν αἰσθηματικῇ ἀδυναμίᾳ, παραλύον καὶ νοῦν καὶ χεῖρα. Ἐξῆφνα κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα — διὰ νὰ παραλείψωμεν τὴν 25 Μαρτίου, τῆς ὁποίας ἡ τελετὴ καὶ οἱ πατριωτικοὶ λόγοι καὶ αἱ περιγραφαὶ ὁμοιάζουσιν μεσταγώνικῃ ὕδατος, καὶ μάλιστα ψυχροτάτου, — ἐπὶ δεκάδα ἐπισήμων ἡμερῶν κατὰ σειράν, ἀξιουσῶν περιγραφὴν τιτλοφόρον, τί νέον ἄρα γε καὶ ἀνεκμετάλλευτον εἴμπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ πρὸ τοῦ δυστυχοῦς ἀντιγραφέως; Οἱ ἔχοντες τὴν ὑπομονὴν νὰ παρακολουθῶσι τὰς ἐφημερίδας τακτικὰ δὲν εἶνε βέβαια ἀνάγκη νὰ εἶνε πεπεισμένοι μὲ τεραστίαν μνήμην διὰ νὰ ἐννοήσουν ὅτι τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια ἀναγινώσκουν ἀπὸ πολλῶν τῶν ἐτῶν, ἀφότου δηλαδὴ ὁ τύπος μας χωρὶς καμμίαν προφανῆ ἀνάγκην γενόμενος ἡμερησίως καὶ τὸ χεῖριστον μεγαλόσχημος, χρειάζεται συχνὰ παραγεμίσματα.

Τὸ κακὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Σάββατον τὸ πρὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαίων μὲ τὸ «ἔρδε Λάζαρε περδὲ» καὶ διὰ τοῦ ὕψηλοῦ τροπαρίου τῆς Κασσιανῆς, τῆς ὁποίας ἀναμασσῶσι κατ' ἔτος τὴν ἱστορίαν, προχωρεῖ μέχρι τῆς Μεγάλῃς Πέμπτης μὲ τὴν λειτουργίαν τῆς γενικῆς μεταλήψεως, μὲ τὴν ἐσπερινὴν ἀκολουθίαν τῶν Παθῶν ἐν ναοῖς «πεπληρωμένοις μέχρις ἀσφυξίας» μὲ περικοπὰς τοῦ πρώτου μακροῦ Εὐαγγελίου, τοῦ λεγομένου τῆς Διαθήκης. Τὸ σὺνθετος ἐπεισόδιον ἀπόψε θὰ εἶνε λιποθυμιαὶ γυναικῶν. Ἐξημερόνει ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ ἡ ἡμέρα τοῦ μεγάλου πένθους ἡ

παρ' ἡμῖν ἐορταζομένη ὡς ἡμέρα μεγάλης χαρᾶς. Τὸ πρῶτ' καὶ τὸ ἀπόγευμα ἀνὰ τοὺς Ναοὺς τὸ προσκύνημα, τὰ ἄνθη, αἱ παιδαγωγοὶ μὲ τὰ χαριέστατα μικρά, οἱ ἱεροκήρυκες καὶ ὁ στερεότυπος ἐκεῖνος ἐπίλογος τοῦ Ρενάν, τὸν ὅποιον, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἂν ἐνδούν καλὰ, δὲν θὰ εἶχον τὴν ἀσέβειαν ἐπὶ τέλους νὰ μᾶς τὸν ξεφωνίζουσιν κάθε χρόνον. Τὸ ἐσπέρας ὁ Θορῆνος μὲ τὰς κατανυκτικὰς καὶ ἁρμονικωτάτας ψαλμοφθὰς τῶν χορῶν, ἡ ἐν ταῖς ὁδοῖς κίνησις καὶ αἱ λιτανεαὶ τῶν ἐπιταφίων μὲ τὰ φῶτα, τὰ πυροτεχνήματα, τὰς καλὰς συναντήσεις εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος καὶ τὸ πολὺ Κύριε Ἐλέησον ποῦ βέβαια θὰ τὸ βαριέται καὶ ὁ Θεός. Τὸ μέγα Σάββατον μόλις εὐρίσκεται ἐλάχιστος χώρος διὰ τὸ «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία» ὁ δ' ἐπίλοιπος ἀφιεροῦται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς πασχαλινῆς ἀγορᾶς. Εἶνε μία σελὶς στερεότυπος τῆς εὐτυχῶς μὴ συγγραφέως εἰσέτι *Ventre d'Athènes*. Διακόσμῃς ἐορτάσιμος, ὁψώνια πολυποικίλα καὶ πολυχρῶμα, συναυλία τυρῶν, κίνησις νοικοκυραίων γαστριμαργῶν, βελασμοὶ προβάτων καταδικῶν, κυκλοφορία καὶ ζήτησις ὀψοκομιστῶν — ἰδοὺ ὅ,τι κινεῖ τὸν χρόνογραφικὸν κλάμον. Ἀλλὰ περὶ τὸ μεσονύκτιον τὴν προπαρασκευὴν διαδέχεται τὸ ἔργον καὶ τελεῖται ἡ πρώτη Ἀνάστασις. Ταῦτά τοις αὐτοῖς. Αἱ ἐπιστημώτῃς εἰς τὴν Μητρόπολιν παρατάξις, μουσική, οἱ Βασιλεῖς καὶ κατὰ τὸ μεγαλόφωνον Χριστὸς Ἀνέστη, βεγγαλικά, ἐμβατήρια καὶ κανονοβολισμοί. Μὲ τὰς καμπάδας ἀναμμένας, ὅσῳ τὰς ἀφίνει ὁ ἄνεμος, ὁ περισσότερος κόσμος ἐπιστρέφει, ἐν ᾧ εἰς τοὺς Ναοὺς, καὶ πάλιν ὑπερπληθεῖς, ἀρχεται ἡ λειτουργία. Καθ' ὅδον ἀγοράζονται αἱ ἐφημερίδες τῆς πρωίας τῶν ὁποίων τοὺς τίτλους ὀρῶνται μετὰ μανίας οἱ ἐφημεριδοπῶλαι, ἀφ' οὗ ἐξαίρετικῶς τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὅλη ἡ πώλησις μένει πρὸς ὠφέλειάν των. Καὶ παρατίθεται τὸ πρῶτον πασχαλινὸν πρόγευμα μὲ τὸν ζωμὸν καὶ τὰ κόκκινα αὐγά. Ἀλλὰ πόσοι ἐξ ὧν τάπολαμβάνουν δὲν ἔτρωγον πρὸ ἐλπίων ἀκόμη ὥρων μετ' ὀρέξεως ἴσης πρὸς τὴν ἀσέβειαν των αὐγά ἄσπρα! . . . Τὴν ἄλλην ἡμέραν, Πάσχα ἱερὸν, Πάσχα πανσεδάσμιον. Ψῆνεται μετὰ χαρᾶς ὁ ἀμνὸς καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀπαγορεύσεις ρίπτονται οἱ πυροβολισμοὶ οἱ πρόξενοι τῶν γνωστῶν δυστυχημάτων. Χριστὸς Ἀνέστη! — Τὴν ἄλλην ἡμέραν . . . δὲν ἐκδίδονται τέλος πάντων ἐφημερίδες!

*

Τίνος ποιητοῦ καὶ ἐκ τίνος ἄρα γε ποιήματος εἶνε οἱ κάτωθι στίχοι;

Καθαρώτατον ἥλιον ἐπρομηνοῦσε
Τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερον ἀστέρι,
Σύγνεφον καταχνίαν δὲν ἀπερνοῦσε
Τοῦρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη.
Κ' ἀπ' ἐκεῖ κινημένο ἀργοφυσούσε
Τόσῳ γλυκὰ στὸ πρόσωπο τὸ ἀέρι,
Σὰ ν' ἄλεγε μὲς τῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
Γλυκεῖα ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς Ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες
Ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμασθήτε
Μέσα στὲς ἐκκλησίαις τὲς θαυνοφόρες
Μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωγῆτε.

Ἄνοιξτε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρος
Ἐμπροσὶ τοὺς Ἁγίους καὶ φιληθῆτε,
Φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
Πέστε Χριστὸς Ἀνέστη ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Πάσχα διήλθον ἐκ τῆς μνήμης μου ἀστραπιαίως αὐτὰ τὰ ἐκτάστιχα. Σὺς τὰ ἔγραψα νὰ τ' ἀπολαύσετε καὶ σεῖς καὶ ... κλείω τὴν παρένθεσιν.

Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀπλοῦ χρονογράφου. Πλὴν ὅχι μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ὁ θέλων νὰ σκεφθῇ καὶ κάπως νὰ φιλοσοφήσῃ, — δημοσιογραφικῶς πάντοτε ἐννοῶ — δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ ὅταν πρόκειται περὶ τῶν στερεοτύπων. Τί νὰ εἶπῃ ἔξαρνα περὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἢ τοῦ Πάσχα; Νὰ διατραφώδῃ τὸν θάνατον καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἑρμηνίαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν χριστιανοῦ ὀρθοδόξου καὶ εὐσεβοῦς; ἢ εὗρεθῇ εἰς τὴν δύσκολον θέσιν νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τοὺς ἱεροκήρυκας καὶ ἢ ἐμπέσῃ ὅσον οὐδέποτε εἰς τὸ κοινὸν καὶ τετριμμένον. Νὰ φανῇ νωτοτερίζων καὶ ἐλευθερολογιστὴς καὶ ὡς ἀνθρώπον μόνον πιστεύων τὸν Ἰησοῦν, νὰ ὑμνήσῃ τὴν ζωὴν του, τὸ ἔργον καὶ τὸν θάνατον του, σύμβολον μόνον τῆς δόξης του θεωρῶν τὴν εὐσεβῆ παράδοσιν τῆς Ἀναστάσεώς του; Ἄ, ὅχι. Ἐγὼ δὲν θὰ τὸν συνεβούλευα νὰ τὸ κάμῃ. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἐορταστέων ἤχων καὶ τῆς πανδήμου χαρᾶς, μὲ τί θάρρος καὶ μὲ τί καρδίαν νὰ προβάλῃ αὐτὴν τὴν στυγνὴν ωχρότητα τῆς ἀπιστίας του καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὴν σάρκα τῆς ἀμφιβολίας του; Μὲ τὴν κακίαν του θὰ ἔμενεν. Οὔτε θὰ τὸν ἤκουε κανεὶς οὔτε θὰ τὸν συνεπάθει. Θὰ ἐδιάλεγε καὶ αὐτὸς τὴν ἡμέραν, ἐμοιάζων πρὸς τοὺς ἱεροκήρυκας μας, — εἶμαι ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν ἐναύλων αὐτῶν λόγων καὶ δι' αὐτὸ σήμερον τοὺς ἐνθυμοῦμαι τόσῳ συχνά, — οἱ ὅποιοι ἀκριβῶς τὴν μεγάλην Παρασκευὴν θέτουσιν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ καὶ συσσωρεύουσιν ὅλα τῶν τὰ ἐπιχειρήματα, γελῶτα καὶ μὴ, διὰ νὰ τὴν ἀποδείξωσι...

Τί νὰ κάμῃ τέλος πάντων ὁ δυστυχὴς αὐτός, ὁ ἠναγκασμένος καὶ καλὰ νὰ γράψῃ κατὰ τὸ Πάσχα, διὰ νὰ μὴ μένῃ περισσότερον δαγκάνων τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς γραφίδος του καὶ προσδλέπων τὴν ὀροφὴν; Ἄλλ' ἰδοὺ. Ἄν τύχῃ νὰ εἶνε ὀλίγον καλλιτέχνης, δὲν δοκιμάζει σήμερον τὴν συγκίνησιν; δὲν δημιουργεῖ καμμίαν ἀνάμνησιν τάχα παιδικήν, δὲν ζωγραφίζει καμμίαν εἰκόνα τοῦ καλοῦ καιροῦ, ὅταν τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης ἐδίδον ὅλοι, ἐχθροὶ καὶ φίλοι κατὰ τὸν ποιητὴν, δὲν καταστρόνει κανὲν διήγημα πασχαλινόν, ἐξ αὐτῶν τὰ ὅποια τόσῃν πέρασιν ἔχουν εἰς τὰς ἐπιφυλλίδας τῶν ἐφημερίδων; Δὲν πειράζει καὶ ἂν δὲν λέγει τίποτε. Ἡ Τέχνη εἶνε ἄπληξ, ὀλιγαρκής. Ἀλλῶς τε θὰ τὸ σῶζῃ πάντοτε τὸ ἐπικαιρὸν τοῦ θέματος... Καὶ ὅμως ὅχι! ἤδη θὰ ᾄδῃ. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ τὸ διαπράξῃ. Εἶνε τόσῳ σπάνιον πράγμα νὰ δοῇ ἔργον τῆς προκοπῆς ὅταν βιάσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτὸν του νὰ γράψῃ προπάντων διήγημα, ἐπὶ θέματος ἐξητηλημένου! Τὸ ἐπιβεβλημένον στοιχεῖον φαίνεται πάντοτε εἰς τρόπον καταστρέφοντα ἐντελῶς τὴν ἐκ τῆς τέχνης ἐντύπωσιν... Ἄλλ' ἂν εἶνε καμμία ἡθογραφία; Ἄν

περιγράφῃ ἥθη καὶ ἔθιμα πασχαλινά, ἀγνά, ἐπαρχιακά, ἀγνωστά; Αὐτὸ μόνον; Ἄ! καὶ τότε τίς ἢ ἀνάγκη νὰ γράψῃ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καὶ ἡ λογογραφία νὰ γίνῃ διήγημα; Διὰ νὰ φανῇ εὐπεπτοτέρα ἢ βαρεῖα ὕλη εἰς τοὺς ἀναγνώστας; Ἀλλοίμονον! Εἰς πόσα ἄτοπα ἄγουν αἱ προλήψεις.

Τὸ μόνον ἴσως τὸ ὅποιον ἠμποροῦσε νὰ εἶπῃ χωρὶς μεγάλον κίνδυνον, ἀνεξαρτήτως πίστεως καὶ δόγματος, θὰ ἦτο κατὰ γενικὸν περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἐκ τῶν ὁποίων πλῆθος εἶνε νὰ μνημονεύσῃ αὐτὰς τὰς ἡμέρας. Θὰ ἔλεγεν ὅτι αὐτὰ ἀπαρτίζουσι τὸν ἐθνικὸν βίον καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἰδιαιτέραν φυσιογνωμίαν ἐνὸς λαοῦ. Θὰ ἠύχετο ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν τῆς εὐσεβοῦς καὶ θὰ ἱσχυρίζετο ὅτι τὸ λεγόμενον πνεῦμα προόδου καὶ ὁ εἰσαγόμενος πολιτισμὸς αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ θίγῃ, ὡς μίαν ἰδιαιτέραν καὶ ἱερὰν παρακαταθήκην τῶν πατέρων πρὸς τοὺς υἱούς. Θὰ εἰσήγε τὸν ἀναγνώστην εἰς καμμίαν λαϊκὴν, ἀδιάφορον οἰκογένειαν καὶ θάνατον ἔτελλε τὴν πασχαλινὴν τῆς εὐτυχίας, ὅταν πιστὴ εἰς τὰς πατρώας παραδόσεις συνεχίζῃ μὲ τόσας συμβολικὰς πράξεις τὴν ζωὴν τοῦ παρελθόντος. Πόσον εὐγλωττα θὰ ὠμίλει εἰς τὴν καρδίαν του ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἄνωθεν τῆς φιλίας τῆς θύρας μελανὸς σταυρὸς ἀπὸ τὸν καπνὸν τοῦ κυρίου μὲ τὸ φῶς, ἢ ὁ ἄλλος ὁ εὐοίωνος, ἐκ κλωνίων δάφνης, συμπλεκόμενων, καθ' ἣν ὦραν ἀναγνώσκεται τὸ εὐαγγέλιον τοῦ μεγάλου Σαββάτου...

Αὐτὰ θὰ ἔλεγε καὶ θὰ ἐπανελάμβανεν σήμερον καὶ ἐγὼ, εὐχαρίστως κατανεύων, ἐὰν δὲν μοῦ ἔτρωγον τὸν χώρον καὶ τὸν χρόνον αἱ σκέψεις αὐταὶ περὶ τοῦ τί ἔπρεπε καὶ τί δὲν ἔπρεπε νὰ γράψῃ ἄλλοις δυστυχῆς — σκέψεις ὅμως τὰς ὁποίας δὲν θὰ εὗρωσι καὶ ὅλοι ἀνωφελεῖς. Ἄλλ' ἂν τυχόν ἢ ἐλπίς μου αὕτη εἶνε ψευδής, θάπτεθύνω πρὸς ὅλους μου τοὺς ἀναγνώστας μίαν παράκλησιν ἐγκάρδιον διὰ τὰς ἡμέρας τῆς γενικῆς συγγνώμης καὶ ἀγάπης: Νὰ με συγχωρήσουν, τέλος πάντων, ἂν ποτὲ λόγω ἢ ἔργῳ τοὺς δυσηρέστησα καὶ νὰ δεχθῶν εὐμενῶς τὸ νοσηρὸν μου φίλημα.

ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ¹

Γ'. — Προῶτες φιλίες.

Εἶπα πῶς εἶτανε χειμῶνας καὶ βαρὺς χειμῶνας. Εὐπνῆσα τὴν αὐγὴ καὶ τουρτούριζα. Ἐτοῖς θάτρεμε καὶ ἡ Λενιώ, ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου. Ὁ βοριᾶς σφύριζε στὰ παράθυρα. Εἶταν ἀκόμα σκοτάδι, μὰ ἡ καντήλα μισόφειγγε μπροστὰ στὰ κοιτάσματα. Ἀκουγα θόρυβο κάτω, καὶ κατὰ λαβὰ πῶς εἶτανε σηκωμένες οἱ ἄλλες. Σηκώθηκα λοιπὸν καὶ γῶ, ντύθηκα, νύφηκα, χτενίστηκα, καὶ κατέβηκα κάτω. Δὲ μὲ περίμεναν τόσο νωρίς. Ἐφτειαναν τηγανήτες. Μὰ ὁ Γέρο Βασίλης εἶτανε φευγάτος, καὶ αὐτὸ μὲ λύπησε. Τὸν ἤθελα τὸ γέρο νὰ μοῦ τὰ ξαναπῇ, τώρα ποῦ ξιμέρωσε καὶ δὲν μποροῦσα νὰ ροβηθῶ. Ἄλλο τρόπο τώρα